

NAGY ZOLTÁN MIHÁLY

ÚTSZÉLEN

A hajnali eső felébreszti Marcit.

Fekve marad a hitvány dikón, szakadt huzatban szürkellő lópokróc alatt. Vigyorogva hallgatja a sűrűszemű suhogást.

Éjfél óta, valahányszor gatyaszárosan kisorsrant az udvarra huyozni, szimatoló orra érzekelte a készülődő eső szagát.

„És megjött!”

Örök tompaságra kárhoztatott elméjében örvendezve serked ki a csenevész gondolat: ráérősen heverészhet, a mára tervezett nagy munka elhalasztódik, tán el is marad.

„Esőben kaszálni? Biztos nem jó a fűnek, ha lucskosan vágják rendre. Hát még a hideg eső a zember egészségének! Megfáznék, patikára menne a za csepp járandóságom.”

Mármint a rokkantsági segély, amit öccse, Kári vesz át a postástól és vág zsebre minden hónap ötödik napján.

„A kasza várjon. Majd csak eláll a zeső. Reggeli vendég hamar elmegy. Kisüt a nap, felszárad a fű, lehet dógozni.”

Az oszladozó homályban eszébe jut álma, amely kétszer is megkísértette ezen az éjszakán. Ijesztően kimeredt szemmel próbálja felidézni önmagát, ahogy álombelien pompás, vadonatúj öltönyben sétál a vasárnapi utcán, az álombeli asszonyok pedig vágyakozva megbámulják.

A csonkaságában is lehangoló tudat, hogy valójában nincsen ünnepi öltönye, hidegen hagyja. Az elméjében kavargó ködfoltok közt csámborogva úgy vélekedik, az álom is része a valóságnak, s mert szép, lehet örülni neki.

A gyönyörűségtől kicsordul a nyála, ezen a reggelen először. Észbe kap, szorosra zárja a száját, megtörli a pokróc sarkával.

A zápor elvonul, a maradék felhők szétszakadoznak. Előbújik a nap, megcsillogtatja a nedves ablaküveget.

„Né, mindjárt a hasamra süt!”

Magára kapdossa gönceit, kimegy. Megkeresi a cirokseprút, lecsapja a vizet a csempével burkolt hatalmas teraszról, utána megfeji a kecskét. A tőgyemeleg, friss habos tejhez kenyeret vág, szilvalekvárt mázsol rá, meg-

eszi. Az ebédre szánt félliternyi tejet felforralja a rezsón. Ahhoz is lekváros kenyér dukál, újságpapírba csomagolva, ócska szatyorba süllyesztve.

A nagyházból nem mutatkozik senki. Megvakarja a feje búbját, ejnyézik, majd kiereszti a tyúkokat. Szemet szór eléjük, ráripakodik a felajzottan sürgölődő kakasra.

„Elébb egyél, te!”

Visszamegy a széldeszakából összetákolts kecskeólhoz, dob még villahegynyi szénát a jószág elé.

„Osztán megedd nekem, ne taposd magad alá!”

Megvárja, amíg a kecske mekegése jelzi, tudomásul vette a kioktatást, aztán magára hagyja. Célaltanul őgyeleg az udvaron.

Amikor elérkezettnek véli az időt, szatyrát a kaszanyélre akasztja, és elindult.

A Jáhondó, ahová kaszálni készül, pár száz méternyi bekötőút, mély gödrökkel csúfokodó makadám. Az utat szegélyező árokpart emberemlékezet óta nem terem jó szénának való füvet. Tele van acattal, keserűlappal, számartövisbokrokkal. A rátarti tehenes gazdák nem eresztették neki a kaszájukat, hiába mérgelődik a falu feje, hogy azt is le kell vágni, tisztán tartani az árkot. Marci kapott az alkalmon, nagy meggyőződéssel magyarázva, milyen jó lesz a jáhondói gurding az ő kecskéjének. Így lett övé a „kaszáló”. És a kecske nem panaszkodik, felzabálja a gondosan összevillázott kazlacsát.

A faluvégen túl szétriasztja az üzekedő kutyákat, szatyrát felakasztja egy csökött almafára.

„Istenem, segíts!”

A padkán kezdi, a pucér úttest szélénél, onnan halad lefelé, egészen az árok fenekéig. A levágott füvet ügyesen kikanyarítja a bokáig érő, csobogástalanul áramló vízből a partoldalra.

Átértzi a munka fontosságát, örömét leli benne. A nyála időről időre kicsordul, de nem törődik vele.

„Nincs itt Kári, hogy rámkiabáljon: törüld meg a pofád!”

Órája nincsen – miért lett volna, ha nem tud eligazodni rajta –, mégis szinte percre pontosan félóránként megáll, maroknyi fűcsomóval letörli a pengét, hozzáhúzza a fenékövet. Egyre inkább kívánja a füstölgést, de a pipatöméssel való bíbelődést elodázza.

„Majd. Ha levágom ezt a zoldalt. Akkor leülök, rágyújtok.”

Jócskán magasra hág már a nap az égi mezőn, mikor a kasza hegye megtorpan. Marci beledermes a mozdulatba, meghajolva bámul maga elé.

„A zanyját. Egy táska!”

Bőrtáska, két hatalmas csattal, erős füllel. Egyik sarka belóg a sárgászavaros vízbe, épp csak annyira, hogy a nikkelezett sarokszegély csillogása a felszínre világoljon, már-már elvakítva a szemet.

A kasza élével húzza közelebb. A sima felületről lefut a víz, s az a néhány csepp, ami rajta marad, párologni kezd a tűző napfényben.

Leteszi a kaszát, körülnéz. Nem lát senkit. Odakuporodik a táska mellé.

„Kié lehet?”

„Itt felejtették?”

„Elhajították?”

„De prima táska!”

„Mi van benne?”

Kinyújtja a kezét, magához veszi.

„Jó lesz a szatyor helyett. A zúgyis elnyúvódott.”

Engedetlen ujjai sokáig babrálják a csattal. Amikor sikerül felpattintania mind a kettőt, kinyitja a táskát, belenéz.

Őszborostás arca nyálcsordító vigyorgássá torzul.

„Egy csomó pénz!”

Bugyután araszoló képzelete megtáltosodik, csámpásan vágatni kezd a középpontot megtestesítő táska körül.

„A zanyját! Gazdag lettem! Sok e za pénz. Vajon mennyi?”

Elodázhatatlan szükségét érzi a hugyozásnak és a rágyújtásnak.

Miután hiányosan begombolja a sliccét, sietve tömni kezdi a pipát. A nagy igyekezetben fél maréknyi dohányt mellé szór, de rá se hederít. Felizítja a kupaktüzet, kéjesen pőfékel.

„Meg kéne számolni!”

A kötegeket kirakja a torsra. Mutatóujjával rábök a szélsőre, másik kezének hüvelykujjával pedig jelzi: egy. Aztán megérinti a következőt, és kiegyenesíti a mutatóujját: kettő. Amikor ötnél tart, újra kezdi.

Mire a többször ismétlődő mozdulatsor végére ér, belezavarodik: nem tudja, hányszor öt köteget számolt.

Előlről kezdi az egészet. Most már gyufaszálat rak egy lapulevélre, valahányszor elfogynak az ujjai. Úgy okoskodik: ahány gyufaszál, annyszor öt köteg pénze van.

„Négyszer öt. Az mennyi? Hogy kell kiszámolni?”

Nem tudja, hát kifakad:

„Minek születtem bambának! Maradtam volna a zapám tökében!”

A buzgóság nem hagyja nyugton. Ismét szemügyre veszi, megforgatja a kötegeket.

„Ez piros. Rajta a kopasz fej. Tízés.”

„E za másik kettő lilás. Huszonötös.”

„E zitt zöld meg kék. Ötös. Vagy hármas?”

„Ezek a barnák a zegyesek.”

„A rossebbe, mennyi a zösszes? De jó lenne tudni! Mert a pénz számolva, a zasszony verve... Hát e za baj: se asszonyom, se tudományom a számoláshoz. A guta üsse meg!”

Töri a fejét, kit avathatna be a dologba, aki meg tudja számolni a pénzt, de nem fecsegi el a titkot.

Kárit eleve kizárja a lehetséges cinkostársak közül.

„Inkább a fia. Iskolába jár, jó feje van. És szépen szokott beszélni velem. Kári csak úgy, mint a tehénnel: ne ide, te marha, hanem amoda! Elszedné ezt a pénzt is a zutolsó cseppig. Pedig kell nekem! Hogy bármit megvehessek a boltban. Legelőször egy szép öltözet ruhát. Pont olyat, amilyet álmomban viseltem. Nem hordom többet Kári ócska culáját! Láb-beli is kell. Csizma meg bakancs. Cipő! És kalap, fehér gyolcsing. Jut rá! A zanyját: bámul majd Kári, mikor nyalkán kiöltözve megyek a templomba! A zasszonyok meg már messziről meresztik a szemüket: né, ki a za derék úriember?!”

Szétnyílik a szája, szabad folyást engedve a nyálnak. Felsőtestét ütemesen előre-hátra mozgatva ül a parton. Aztán zsebre dugja a kialudt pipát, visszarakja a pénzt a táskába. A kaszáért nyúl, hogy folytassa a munkát, ám alighogy megmarkolja a kaszanyelet, mást gondol:

„Bolond lennék kaszálni! Van pénzem, veszek szénát a kecskének. Vagy inkább eladom bitangot, a tejét már úgyis csak én iszom. Veszek helyette tehenet. Nagytőgyút, jó tejelőt. Lesz tejfel meg túró, a zasszonyok majd veszik, vizik jó pénzért. A zanyját!”

A felismerés öröme, miszerint a pénz pénzt fial, hamar elillan. Elfújja a félelem hideg szele.

„Titokban nem vehetek se ruhát, se tehenet. Mindenki látná, osztán máris nyugatnának: miből telt rá?! Kárit pláne nem hagyná a buzgóság. Széjjelhányná a vackomat, csakhogy megtalálja a pénzt. Mert abból neki semennyi se elég. És ha megtalálná, el is venné a zösszeset. Nem törődne avval, hogy ki mit lel, a zövé.”

„Akkor meg minek találtam!”

Felvinnyog, mint az oldalba rúgott eb, s kétségbeesetten nyúlik el az árokparton. Sokáig töri a fejét, hogyan maradhatna övé a pénz, de semmire sem jut. Megdühödve mordul fel:

„Ha nem lehet az enyém, ne legyen a másé se!”

Szikkadó, lábon álló kórót tördel, kupacba rakja az útszélen. A táskát a kötegekkel együtt a kupac tetejére teszi, és alágyújt. Száját összeszorítva, kimeredt szemmel nézi a felcsapó lángokat.

Borostás arcán könnyek csorognak, le az álla hegyéig, onnan a makadám otromba kövezetére.

MAGYAR DURÁK

Hát megint
harmadmagaddal
a járdaszélen, felhevült bazaltkövön,
ünnepi surcod makulátlan kékje
a templomi igehallgatás után
megszokott mozdulattal az ülep alá,
ülsz, ücsörögsz
fehér gyolcsingben, fekete kisujjasban, kalapban, ahogy
a megszentelt hetedik napon
dukál,
kivált a mai
búcsúvasárnapon,
ümm,
Andrásnál a pakli, osztana, de
Ignác késik, mindig
késik,
nyugodt egy természet, bosszantóan az, borul vagy derül, az ilyennek
mindegy,
gömbölyödik a pirospozsgás nyugalomban törvény szerint, ma is
megvárhatja magát,
jön már, befordul a főutcára, közeledik,
Károly az öklét rázza feléje mímelt haraggal,

András keveri a lapokat, megvillan, kivirít a piros hetes,
 kezdődik hát
 így, együtt
 a sokadik parti,
 első az utolsók közül,
 hét napok múlva már
 odaát, túl a Dunán
 süt rád a nap, ümm,
 megjött a papír, szedhetitek a sátorfát, le is út, fel is az,
 esztendeig várták a fiatalok vágyakozva, most aztán
 nagy az öröm, a haddelhadd,
 készülődnek lót-fut a vő, öli a pénzt anyagba, gépekbe, amit odaát majd
 kemény forintokért
 elad,
 érti a seftet, szaporán fiadzik kezében a pénz, nemhiába pusmog a falu szája,
 jól járt vele
 a lányod,
 Rózsika, Rózsika,
 nagy kedvvel futna, menekülne ő is
 évek óta
 odatúlra,
 megáll az ész,
 hát becsülik a klinikán, a kórházban, dugdossák a zsebébe hálásan a lila-
 meg a piroshasúakat, este csak kifordítja a ridiküljéből, hogy a vő
 a padlásig magasodjék örömeiben,
 röstellnék inkább, de
 nem,
 az egy jó Istennek se, ümm,
 csupa rossz lap, nincs szerencséd,
 Károly elégedetten bazsalyog, neki jól osztott András, lehív,
 tők alsó,
 a csillagát, ennyire jól áll, ez igen,
 Ignácra várni kell, rendezgeti a lapokat, nem kapkodja el az ütést,
 nincs mese, ha tökkel üt, fel kell vened,
 kell,
 muszáj
 költözni is,

hászen ők dirigálnak, a fiatalok,
és nem vethetsz a szemükre semmit, jól bánnak veled,
takaros különszobád van a nagy házban,
igaz, hátul,
de külön tévé,
igaz, nem színes,
de az is ugyanazt mutatja,
igaz, pipázni odabent
nem szabad,
ételt kapsz rendesen, beviszi Rózsika a virágos kistálban,
igaz, egymagadban eszel, sose kívánt kényelembe számúzve,
a nyugdíj nem sok,
de a felét
nálad hagyják zsebpénz gyanánt,
cserébe csak az a dolgod,
meghúzni magadat, tenni amit mondanak, most éppen
költözni velük engedelmesen, el innen
örökre,
a biztos kicsi jót
bizonytalan, lelketlen jobbért
elhajítva,
ha netán meg,
megver az Isten,
kimegy a dolog valóban
hegyesre, vajon
vissza lehet-e csinálni az egészet,
erre nem gondol a vő,
Rózsika se,
csak te, a vén bolond,
hászen te is
jókor,
rég aláírtál minden papírt, megmásítani azokat
nem lehet, ümm,

Ignác nem üt, felmarkolja az alsót, majd ideküldi később egy rakás szar
lappal, hívd le azt a nyolcast, szabadulj meg tőle, még akkor is, ha András-
nak csemege az ilyen, rádobja a kilencest, fedi a makk hetessel, csupa szá-
mos lap, Károlynak nem gond, üti azonnal, csattanósan, kurjantással,

a fene egye meg Izrát,
 bevett szokása ez, a régi orosz jegyzőt szidni, valahányszor eszébe jut,
 Izra, vagyis
 Izidor,
 orosz zsidó lehetett,
 hájjal megkent, tökéletlen fickó, orránál fogva vezette a falu népét, de sok
 istentelen dolgot művelt,
 láger, Donbász, békekölcsön, kuláklista, vagyonek Kobzás, kolhoz, sok egyéb,
 te mégis
 békén hagyod,
 miért ne, hászen
 rossz volt, de
 régen volt,
 és kibírtad, megvagy, ő meg már
 a földben,
 erre mondaná a kisunokád, hogy
 oké, papó,
 pedig nem az, mert
 el kell menni,
 itt kell hagyni
 az udvart,
 a kerttet,
 a falut,
 Erzsi sírját a temetőben,
 Erzsi,
 Istenem,
 Erzsi ha élne, akkor
 maradhatnátok ketten,
 meglennétek a nyugdíjból, a kertből, főzne-mosna rád,
 de így, egyedül
 mire mennél, mire,
 férfiember egymagában, rágondolni is rossz,
 hászen
 rágódhatsz már
 ezen,
 eladva a ház, a jószág, előkészítve a bútor javarésze akkurátusan
 a bevagondírozáshoz, ümm,

Ignác a leggyengébb tromffal üt, alsóval fedi,
nesze neked, benne a sok semmi lap, vedd fel, mire vársz,
Károly dancs pofával vigyorog, már nyelve hegyén a verdikt, hogy azt
mondja, te vagy

a durák,

Ignác együgyűen sunyít, András tromfot hív le,

így könnyű, csupa jó lapból játszani,

de mi értelme, ha nincs

izgalom, esély a fordulatra, kikecmeregni a slamasztikából, finésszel
megfingatni az elbizakodott másikat, az a valami, nemegyszer megtetted,
most azonban semmi remény, akár fel is adhatnád, no de máris, hát még
minden szín játszik, még minden lehet, küzdj,

persze, amúgy

de nagy bolondság, Istenem,

gyerekmód ücsörögni a járdaszélen, csapkodni a koszos lapokat,

gondolnál bele inkább

a dolgok ága-bogába, ümm,

hát igen,

itt születettél,

a dolgok rendje szerint

itt kellene

meghalnod is,

elpihenni, megnyugodni Erzsi mellett,

és te

nem,

te

holtában leszel hűtlen hozzá,

hát meg,

megver az Isten, majd meglátod,

ümm,

kanyarodna ide

vissza

a Tisza, a Duna,

hozná vissza

a te országod,

hászen azt

várhatod,

a legkisebb gond is nagyobb
 odaát,
 mint rossz csósz, csak azt vigyázzák
 úgy-ahogy,
 ami megmaradt,
 ümm,
 a teljes pakli a kezekben, beteljesedett az erősebbek akarata, csapkodják
 a térdüket, a szemedbe röhögnek,
 nem ágálhatsz a megmásíthatatlan ellen,
 kiosztva a szerep, kevered és elosztod, ez a jussod, te
 bolond,
 vesztés,
 bús
 magyar durák,
 a fene egye meg Izrát.

